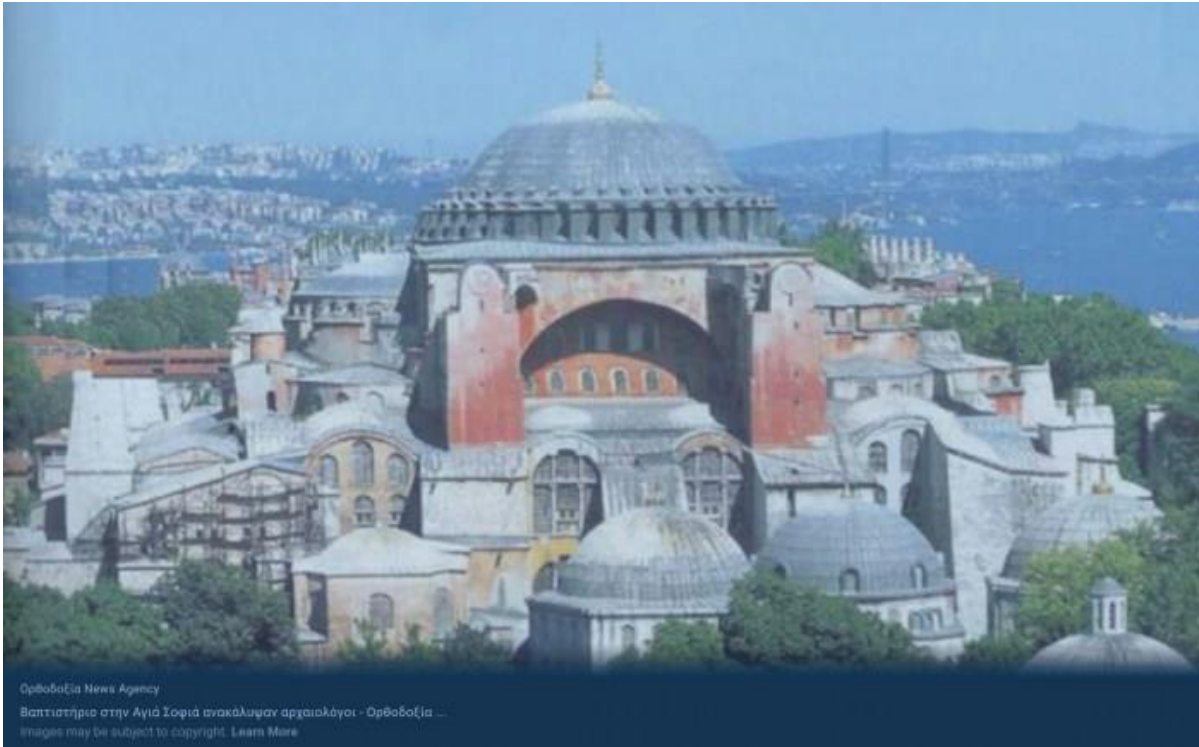

Μετατροπή της Αγίας Σοφίας σε τζαμί. Ποια τα κίνητρα του Ερντογάν και πώς μπορεί να αντιδράσει η Ελλάδα;

Γράφει ο Γρηγόριος Παναγάκος, PhD., μέλος του ΙΗΑ.

Orthodoxia News Agency
Βαπτιστήριο στην Αγία Σοφία ανακάλυψαν αρχαιολόγοι - Orthodoxia ...
Images may be subject to copyright. Learn More

«Είμαι Τούρκος, ειλικρινής και σκληρά εργαζόμενος. Είναι αρχή μου να προστατεύω τους νεότερους και να σέβομαι τους μεγαλύτερους, να αγαπώ την πατρίδα μου και το έθνος μου περισσότερο από τον εαυτό μου. Το ιδανικό μου είναι να ανεβαίνω και να προοδεύω.

Ω μεγάλε Πατέρα των Τούρκων! Στο δρόμο που άνοιξες, ορκίζομαι να περπατώ ασταμάτητα προς τους στόχους που έχεις θέσει.

Η Ύπαρξή μου θα είναι αφιερωμένη στην Τουρκική ύπαρξη. Πόσο ευτυχής είναι κάποιος που λέει «Είμαι Τούρκος!».

Αυτός είναι ο όρκος του Τούρκου μαθητή, ο οποίος τα τελευταία 83 χρόνια με ένα μικρό διάλειμμα 5 ετών, υποχρεωτικά επαναλαμβάνεται καθημερινά από όλους τους μαθητές μετά την ανάκρουση του Εθνικού Ύμνου στα σχολεία όλης της Τουρκικής επικράτειας.

Οκτώβριος 2018. Το Συμβούλιο επικρατείας της Τουρκίας (Danıştay-Council of State) αποφαινεται ότι ο παραπάνω όρκος, τον οποίο το κυβερνών κόμμα του ΑΚΡείχε καταργήσει από τα σχολεία με απόφαση υπουργικού συμβουλίου του 2013, πρέπει να επανέλθει σε εφαρμογή καθώς έκρινε τη δικαιολόγηση της απόφασης από την κυβέρνηση ελλιπή. Ο Ερντογάν σε εμφανή δυσφορία σε σχέση με την απόφαση του δικαστηρίου, σχολίασε ότι ο Εθνικός Ύμνος που έτσι κι αλλιώς οι Τούρκοι μαθητές τραγουδούν καθημερινά εμπεριέχει όλα όσα πρέπει να ξέρουν και ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας υπερέβη τη δικαιοδοσία του και ότι τον παρέκαμψε για να πάρει αυτήν την απόφαση. Σε μια αποστροφή του λόγου του μάλιστα τόνισε ότι το συμβούλιο της Επικρατείας έχει μόνο γνωμοδοτικό χαρακτήρα και η κυβέρνηση δεν είναι υποχρεωμένη να ακολουθήσει την απόφαση του δικαστηρίου. Το υπόβαθρο της διαμάχης, έχει εκληφθεί από μεγάλο μέρος της Τουρκικής κοινής γνώμης αλλά και από έμπειρους αναλυτές, ως μια ακόμα αντιπαράθεση του Ερντογάν με το κοσμικό κράτος του Ατατούρκ, αφού ο όρκος του Τούρκου μαθητή εμπνεύστηκε κι εφαρμόστηκε επί Ατατούρκ, και σε αυτόν γίνεται άμεση αναφορά στον Πατέρα των Τούρκων, ρόλο που ο Ερντογάν επιθυμεί για τον εαυτό του, αλλά και στην γνωστή φράση του Ατατούρκ στην επέτειο δέκα χρόνων της Τουρκικής Δημοκρατίας «Πόσο ευτυχής είναι κάποιος που λέει: «Είμαι Τούρκος!»».

Ιούλιος 2020. Το Συμβούλιο επικρατείας της Τουρκίας αναιρεί προηγούμενη ετυμηγορία του σε σχέση με το καθεστώς λειτουργίας της Αγίας Σοφίας κι αποφαινεται ότι επειδή η αρχική καταγραφή του χώρου στα αρχεία του ιδρύματος στο οποίο ανήκει το μνημείο έγινε ως τζαμί, δεν γίνεται να αλλάξει η χρήση. Είχαν προηγηθεί δύο αντίθετες αποφάσεις. Μία το 2005 όταν ο Ισμαήλ Καντερίμ, επικεφαλής της Ένωσης για την Εξυπηρέτηση των Ιστορικών Θεμελίων και του Περιβάλλοντος υπέβαλε μήνυση για την επάνοδο σε καθεστώς τζαμιού και μια δεύτερη το 2016 για παραβίαση θρησκευτικής ελευθερίας. Η πρώτη απορρίφθηκε σε δύο χρόνους. Αρχικά το 2005 και αρχειοθετήθηκε το 2008 με το σκεπτικό ότι δεν υπήρχε καμία νομική παραβίαση από τη λειτουργία της Αγίας Σοφίας ως μουσείο. Η δεύτερη μήνυση απορρίφθηκε το 2018 ως αβάσιμη.

Γιατί ο Ερντογάν έκανε την Αγία Σοφία τζαμί;

Βασισμένος στην απόφαση αυτή του δικαστηρίου, ο Ερντογάν υπέγραψε την ίδια μέρα σχετικό διάταγμα, έκανε τηλεοπτικό διάγγελμα και ακολούθησαν πλείστες δηλώσεις όπου ανακοίνωνε την μετατροπή της Αγίας Σοφίας από μουσείο σε τζαμί. Οι λόγοι που επικαλούνται ο Ερντογάν και το κόμμα του είναι οι ακόλουθοι:

1. Μας δεσμεύει η απόφαση του δικαστηρίου.
2. Το θέλει ο Τουρκικός λαός.
3. Γιατί μπορούμε. Είναι αποκλειστικά στη δικαιοδοσία μας όπως απορρέει από τα κυριαρχικά μας δικαιώματα.
4. Στην Τουρκία αναθεωρούμε γενικά διάφορες αποφάσεις των προηγούμενων ετών σε σχέση με το κράτος μας και η απόφαση για την Αγία Σοφία εντάσσεται σε αυτές

Η απόφαση του δικαστηρίου, η οποία στην πορεία του χρόνου έχει αλλάξει, χωρίς κανείς να μπορεί να γνωρίζει αν η αλλαγή είναι προϊόν ελεύθερης λειτουργίας ή πολιτικής επιβολής, δεν έχει σύμφωνα με τον Ερντογάν υποχρεωτικό χαρακτήρα, όπως φάνηκε στην περίπτωση του όρκου του Τούρκου μαθητή. Άρα το επιχείρημα της κατίσχυσης της δικαστικής απόφασης έναντι απόφασης της εκτελεστικής εξουσίας είναι γενικά ανίσχυρο.

Το επιχείρημα ότι το επιθυμεί ο Τουρκικός λαός, ελέγχεται για το πως και με ποιους τρόπους διαπιστώνεται (οι φυλακίσεις και διωγμοί της δημοσιογραφίας και η λογοκρισία έχουν καταστήσει την Τουρκία πρωταθλήτρια στις σχετικές κατηγορίες διεθνώς), κατά πόσον έχει προηγηθεί ενημέρωση του καθεστώτος προστασίας του μνημείου υπό την αιγίδα της Ουνέσκο, και κατά πόσον θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη π.χ. οι πολίτες που διαμένουν εκτός Κωνσταντινούπολης. Οπότε κι αυτό το επιχείρημα είναι νεφελώδες κι ανυπόστατο.

Εν συνεχεία το επιχείρημα της αποκλειστικής δικαιοδοσίας, ισχύει μόνο ως ένα βαθμό αφού σύμφωνα με την Ουνέσκο, θα έπρεπε η Τουρκική κυβέρνηση πριν σχεδιάσει κι ανακοινώσει αλλαγές να έχει τη σύμφωνη γνώμη του οργανισμού.

Το τέταρτο επιχείρημα είναι αυτό που βρίσκεται στον πυρήνα της αλήθειας. Τόσο στις επιδιώξεις του στην εσωτερική οργάνωση της χώρας όσο και στην εξωτερική προβολή ισχύος, ο Ερντογάν επιθυμεί να μειώσει την επιρροή και την επήρεια της ιδεολογίας του κοσμικού κράτους, όπως φάνηκε και στη σύγκρουση για τον όρκο του Τούρκου μαθητή. Στο εσωτερικό στρέφεται εναντίον της μετάφρασης του Κορανίου από τα Αραβικά στα Τουρκικά που είχε επικρατήσει ως το 1950, της απο-ισλαμοποίησης της παιδείας, της λειτουργίας μικτών σχολείων και πανεπιστημίων, πιθανόν της μεταφοράς της πρωτεύουσας στην Άγκυρα, της λειτουργίας καζίνο και τυχερών παιχνιδιών, και εν γένει διακυρήττει την αναίρεση πολλών διαρθρωτικών αλλαγών που είχε επιφέρει ο χαρακτήρας του κοσμικού κράτους.

Ο Ερντογάν έχει μιλήσει επίσης επανειλημμένα για την ανωτερότητα των ισλαμικών έναντι των δυτικών αξιών. Ταυτόχρονα, συγκυβερνά από το 2018 με τους Γκρίζους Λύκους του Μπαχτσελί προκαλώντας μια επικίνδυνη κι άκρως εκρηκτική πολιτική μείξη, ενώ έχει ενστερνιστεί μεταξύ άλλων τις θέσεις τους για παράνομη κατοχή από την Ελλάδα τουλάχιστον 18 νησιών του Αιγαίου, που αποτελεί μέρος μόνο του σχεδίου ανακατάταξης συνόρων στα πλαίσια της «Γαλάζιας Πατρίδας» κι αναίρεσης της Συνθήκης της Λωζάννης, που επίσης τη θεωρεί απεχθή παρακαταθήκη του Κεμαλισμού.

Όσον αφορά την εξωτερική διάσταση της Τουρκικής πολιτικής, θα πρέπει ως τώρα να έχει εμπεδωθεί ότι ο Ερντογάν αποπειράται να καταστεί παγκόσμια ισλαμική προσωπικότητα και σημείο αναφοράς του σουνιτικού ισλάμ, από την Μυανμάρ και την Κίνα, μέχρι την Κριμαία και το Γιβραλτάρ. Σε αυτά τα πλαίσια, οι μακρόπνοοι σχεδιασμοί του αλλά και η προσωπική του φιλοδοξία, στενεύονται από το εθνικό όραμα των Κεμαλιστών, τους οποίους έχει διώξει φανατικά από την στρατιωτική και δικαστική εξουσία όπως και στον τύπο.

Είναι πάντως εντυπωσιακό το γεγονός ότι όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης στην Τουρκία στηρίζουν την απόφαση Ερντογάν, όπως έχει αποτυπωθεί τόσο με σχετικές δηλώσεις όσο και με την εικόνα της Τουρκικής Βουλής να χειροκροτά σύσσωμη την ανακοίνωση της απόφασης. Πιθανή ερμηνεία είτε η παγίδευση της αντιπολίτευσης από τον Ερντογάν με το «Κεμαλικό» επιχείρημα περί της κυριαρχίας της Τουρκίας όσον αφορά τη δικαιοδοσία για λήψη της απόφασης, είτε/και η επιφύλαξη για εναντίωση σε

επόμενα μέτρα αναίρεσης της Κεμαλικής παρακαταθήκης που κρίνονται πιο φλέγοντα στο εσωτερικό της γείτονος

Θα απαντήσει η Δύση με κάποιο τρόπο;

Η κίνηση του Ερντογάν είναι πρωτίστως συμβολική. Σε επίπεδο συμβολισμού, σίγουρα πλήττει όλον τον πολιτισμένο-δυτικό-χριστιανικό κόσμο. Είναι όμως επίσης κι ένα υπολογισμένο ρίσκο. Ο Ερντογάν στη διεθνή σκηνή έχει πορεία η οποία μεταξύ άλλων περιλαμβάνει: άρνηση στήριξης ενεργειών των ΗΠΑ κι ευθεία σύγκρουση που αποκορυφώθηκε με τα γεγονότα γύρω από το πραξικόπημα, μικρής διάρκειας αλλά υψηλής έντασης σύγκρουση με τη Ρωσία, οξεία αντιπαράθεση με το Ισραήλ, χρηματοδότηση και υποκίνηση αντικυβερνητικών θυλάκων στη Συρία με συνδέσμους με τρομοκρατία, εξαθλίωση προσφύγων κι εκβιασμού Ε.Ε. για λύση του προσφυγικού, παράνομη στρατιωτική επέμβαση σε Συρία και Λιβύη, διεξαγωγή υβριδικού πολέμου εναντίον της Ελλάδας, υπογραφή παράνομου τουρκολυβικού μνημονίου για ΑΟΖ, απαξιωτική και παράνομη συμπεριφορά έναντι της Κυπριακής Δημοκρατίας, για να σταχυολογήσουμε μερικά. Παρά ταύτα, οι συνέπειες που έχει υποστεί είναι αμελητέες ενώ οι εμπορικές συναλλαγές και οι εξοπλισμοί από το εσωτερικό και το εξωτερικό συνεχίζονται χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα. Με αυτά τα δεδομένα, ο Ερντογάν υπολογίζει καλώς ότι πέραν μερικών χλιάρων δηλώσεων τίποτα άλλο δεν πρόκειται να υποστεί. Εξάλλου, η πραγματικότητα είναι ότι η συσπείρωση γύρω από τη χριστιανική ταυτότητα είναι σε κάμψη στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ηπείρου και σε κάθε περίπτωση δεν φαίνεται αρκετά ισχυρή ώστε να μετατραπεί σε βραχίονα ουσιαστικής πολιτικής πίεσης. Ο Ο.Η.Ε. είναι ένας οργανισμός ο οποίος επίσης αδυνατεί να παίξει ουσιαστικό ρόλο σε θέματα σκληρής ισχύος, μένει να φανεί αν μπορεί να πάρει κάποιου είδους μέτρα εις βάρος της Τουρκίας στο θέμα της Αγίας Σοφίας, αλλά οι προσδοκίες είναι εξαιρετικά χαμηλές. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι ούτε ο Τραμπ ούτε ο Πούτιν, έχουν προβεί σε καταδικαστικές δηλώσεις μέχρι στιγμής για το θέμα.

Ο Ερντογάν, σε περίπτωση που πιεσθεί, διαθέτει πάντα κι ένα χαρτί που δύναται να παίξει ανά πάσα στιγμή, για να αμβλύνει τις διεθνείς εντυπώσεις, αν νιώσει ότι το χρειάζεται: να ανοίξει τη θεολογική σχολή της Χάλκης. Ανεξάρτητα από το αν το έχει ήδη αποφασίσει επί της αρχής, και η κίνηση με

την Αγία Σοφία είναι τακτικισμός, ο χρόνος και ο τρόπος της υλοποίησης, αλλά και αν αυτό θα είναι αρκετό για την εξιλέωση, θα εξαρτηθούν από τις πολιτικές συγκυρίες και συσχετισμούς.

Τί πρέπει (και μπορεί) να κάνει η Αθήνα;

Ως συμβολική κίνηση, είναι σαφές ότι αυτή στρέφεται σε πολύ μεγαλύτερη αναλογία εναντίον των Ελλήνων. Ο Ερντογάν αυτό το γνωρίζει και το έχει λάβει υπόψη του στο σχεδιασμό. Η συναισθηματική φόρτιση της σχέσης με τους θρύλους και το ανεκπλήρωτο της ελευθερίας της Αγίας Σοφίας και της Πόλης που διατρέχει την Ελληνική ιστορία και παράδοση, είναι κάτι που σίγουρα δεν μοιράζεται ο μέσος Ευρωπαίος κι Αμερικάνος πολίτης· ούτε αντιλαμβάνεται το στίγμα της εγκατάλειψης της Βασιλεύουσας την κρίσιμη στιγμή που οι Έλληνες χρειώνουν στο Δυτικό κόσμο της εποχής. Οι υπόλοιπες ορθόδοξες εκκλησίες και πατριαρχεία έχουν αναμφισβήτητα στενότερο πνευματικό δεσμό, αλλά και πάλι ο συνδυασμός της πραγματικής ισχύος τους και των σύνθετων μεταξύ τους σχέσεων που έχουν επιφέρει αποξένωση κι απομάκρυνση, φαντάζει ασθενικός παράγοντας άσκησης μετρήσιμης πίεσης ή έστω συμπαράστασης προς τους Έλληνες «αδελφούς». Τέλος, στη σημειολογία που ανεπιτυχώς και χονδροκομμένα προσπαθεί ο Ερντογάν να χρησιμοποιήσει για να πλήξει τους Έλληνες, εντάσσεται και το γεγονός ότι η ημερομηνία υπογραφής της συνθήκης της Λωζάννης, που ανερυθρίαστα μας δήλωσε εντός της οικίας μας ότι επιθυμεί να αναιρέσει, είναι η 24 Ιουλίου· η ημερομηνία κατά την οποία θα πραγματοποιηθεί η πρώτη προσευχή στην Αγία Σοφία ως τζαμί, παρά την αρχική του προτίμηση για τη 15 Ιουλίου, απόπειρα του αποτυχημένου πραξικοπήματος του 2016. Ας μην ξεχνάμε, ότι η προσβολή αυτή προς τον Ελληνισμό, έρχεται αθροιστικά προηγούμενης προσβολής προς το πρόσωπο του Έλληνα πρωθυπουργού και μόλις λίγες μέρες μετά την τηλεφωνική συνομιλία που ο ίδιος επεδίωξε, ως μη όφειλε, καθ' υπόδειξη των φίλων και συμμάχων μας, με άγνωστο αντικείμενο αλλά και με στόχο και τη διάνοιξη του διαύλου επικοινωνίας για τη βελτίωση του κλίματος των διμερών σχέσεων. Σε κάθε περίπτωση, η Ελλάδα βρίσκεται άλλη μια φορά μπροστά σε δυσάρεστη θέση και με αδυναμία άμεσης απάντησης στην πρόκληση και την επίδειξη ισχύος της άλλης πλευράς.

Οι δηλώσεις του Πρωθυπουργού και της Προέδρου της Δημοκρατίας αντανακλούν αυτό που θα περίμενε κανείς από την ευθύνη που απορρέει από τους θεσμούς που εκπροσωπούν. Πάντως δεν πρέπει να μείνουμε εκεί. Δεν πρέπει επίσης να αγνοήσουμε τη διάσταση του ψυχολογικού πολέμου που διεξάγεται από την άλλη πλευρά, με όπλα όλα τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας, με σκοπό τον εκφοβισμό, την καταπράυνση των αντιδράσεων και τη διαίρεση. Μια γενική κατεύθυνση στην οποία η Ελλάδα πρέπει να κινηθεί οφείλει ρεαλιστικά να έχει δύο συνιστώσες: 1. Να διατηρεί σε κάποια τουλάχιστον πεδία, την πρωτοβουλία των κινήσεων. Είναι αδιανόητο απλά να παρακολουθούμε τις κινήσεις της άλλης πλευράς και στην καλύτερη περίπτωση αν θέλουμε και προλαβαίνουμε, να αντιδρούμε. Οι στρατηγικοί παίκτες τις περισσότερες φορές δρουν και τις λιγότερες αντιδρούν. 2. Να διευρυνθεί η εξωτερική πολιτική σε όλους τους χώρους όπου η Τουρκία αναπτύσσεται και να βρούμε εκεί τα αδύνατα σημεία της. Οφείλουμε κι εμείς να αναπτύξουμε τους τρόπους με τους οποίους θα πιέσουμε πρωτογενώς στις αδυναμίες της για να επέλθει η ισορροπία.

Η συσχέτιση του θέματος της Αγίας Σοφίας, με το παιχνίδι ισχύος δεν αποτελεί υπερβολή. Ο ίδιος ο Τούρκος πρόεδρος δήλωσε ότι «...και στο θέμα της Αγίας Σοφίας κάνουμε αυτό που επιθυμούμε, όπως και στην Συρία και στη Λιβύη και αλλού...».

Επί του συγκεκριμένου, η Ελλάδα θα μπορούσε επιπλέον να προβεί στις ακόλουθες ενέργειες:

1. Να εξετάσει κατά πόσον πολιτισμικά, θεολογικά κλπ πλήττεται η προβολή της Αγίας Σοφίας από την μετατροπή σε τζαμί. Πώς δηλαδή ο χαρακτήρας του μνημείου δεν συμβαδίζει με τη λειτουργία ως τζαμιού.

2. Να εξετάσει πώς οι παρεμβάσεις για τη μετατροπή σε τζαμί θα εμποδίζουν τους επισκέπτες από το να ανακαλύπτουν και να προσλαμβάνουν αυθεντικά και καθ' ολοκληρία ό,τι η Αγία Σοφία ως μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς προσφέρει.

3. Να είναι αρωγός της Ουνέσκο νομικά και τεχνικά στο έργο της και να προσφέρει την τεχνογνωσία της για να απαντηθούν τα προηγούμενα ερωτήματα με την σφραγίδα της Ουνέσκο.

4. Να ηγηθεί παγκόσμιας αντίδρασης για την επιβολή κυρώσεων στην Τουρκία και την απόδοση της Αγίας Σοφίας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, επιπρόσθετα από το άνοιγμα της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης. Ταυτόχρονα, να παροτρύνει τα Ελληνικά ακαδημαϊκά ιδρύματα να ξεκινήσουν επιστημονική «σταυροφορία» ανά τον κόσμο για την καταδίκη της Τουρκίας και την επίτευξη των παραπάνω στόχων.

5. Να παροτρύνει ομάδες Ελλήνων πολιτών της Κωνσταντινούπολης που έχουν και Τουρκική υπηκοότητα να διερευνήσουν νομικά κατά πόσον στα πλαίσια της αμοιβαιότητας και της ισότητας του θρησκευτικού δικαιώματος όλων των Τούρκων πολιτών, κατοχυρωμένων στο Τουρκικό σύνταγμα, μπορούν να διεκδικήσουν επιτυχημένα και τη διεξαγωγή κάποιων ορθόδοξων λειτουργιών στην Αγία Σοφία.

6. Να εξετάσει το προηγούμενο που έχει δημιουργηθεί με την Αγία Σοφία Τραπεζούντας αλλά και τις καταστροφές και την κακομεταχείριση στο παρελθόν της Αγίας Σοφίας της Κωνσταντινούπολης κι άλλων μνημείων.

7. Να αποφύγει νευρικές πολιτικές αποφάσεις που θα τη φέρουν σε δύσκολη θέση. Ας μάθουμε κάποια στιγμή από την Τουρκία και το πως χειρίζεται τέτοια θέματα. Μπορούμε όμως να προβούμε σε συμβολικές κινήσεις που θα έχουν ψυχολογικό αντίκτυπο.

8. Να αξιοποιήσει στο εσωτερικό την μεγάλη αυτή υπηρεσία που μας πρόσφερε ο Ερντογάν για να κατανοήσουν και να θυμούνται όλοι οι Έλληνες σε βάθος χρόνου τη βαθιά προσβολή που συνιστά η μετατροπή σε τζαμί, και το γεγονός ότι η Τουρκία ως συγκροτημένη οντότητα καταλαβαίνει μόνο τη γλώσσα της ισχύος.

9. Να τεκμηριώσει άλλη μια φορά την περιφρόνηση της Τουρκίας για όλους τους διεθνείς θεσμούς. Σύμφωνα με ανακοίνωση της Ουνέσκο, η Τουρκία θα έπρεπε πρώτα να έχει προβεί σε διάλογο με τον θεσμό πριν τη λήψη κι ανακοίνωση αποφάσεων.

10. Να ενδυναμώσει κάθε μηχανισμό ήπιας ισχύος της χώρας για να προωθήσει τη θέση της ως πολιτισμικής υπερδύναμης, με σφαίρα πολιτισμικής επιρροής εκτός των συνόρων της.

11. Να θέσει πιθανόν θέματα ανεύθυνης χρήσης των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς που διαχειρίζεται η Τουρκία να ζητήσει αυστηρό-

τερους διεθνείς ελέγχους και διεθνή επιστασία και λογοδοσία στη διαχείριση και λειτουργία τους.

12. Να καταδείξει ότι η Τουρκία είναι ξένο σώμα για την Ευρώπη και να μεταφράσει το γεγονός σε διπλωματική ήττα της Τουρκίας σε όσο μεγαλύτερη έκταση γίνεται. Θα μπορούσε πχ να προβληθεί το γεγονός ότι παρόμοια σχέδια για την Αγία Σοφία για μετατροπή της σε τζαμί είχαν εκφράσει και οι τζιχαντιστές του ISIS το 2017, οι ίδιοι αυτοί που κατέστρεφαν τα αρχαιολογικά μνημεία στις πόλεις του Ιράκ που καταλάμβαναν.

13. Να αδράξει την ευκαιρία για εμβάθυνση της σχέσης με το Ισραήλ. Στο διάγγελμα του προς τον Τουρκικό λαό ο Τούρκος πρόεδρος ούτε λίγο ούτε πολύ είπε «Η ανάσταση της Αγίας Σοφίας ανοίγει το δρόμο για την απελευθέρωση του Αλ Άκτσα». Σαφής αναφορά για το τζαμί Αλ Άκτσα που βρίσκεται στην παλαιά πόλη της Ιερουσαλήμ που ελέγχεται από το Ισραήλ.

Στην Ελλάδα, συνηθίζουμε να υποτιμούμε ή να υπερτιμούμε τον αντίπαλο. Καμιά φορά, κατορθώνουμε να κάνουμε και τα 2 ταυτόχρονα, όσο παράδοξο κι αν ακούγεται αυτό. Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι ο Ερντογάν ήθελε να αλλάξει το καθεστώς της Αγίας Σοφίας τουλάχιστον από όταν ανέλαβε δήμαρχος της Πόλης το 1995. Είχε υπομονή και και κατεύθυνση κι αναπροσάρμοζε το σχέδιο του καθ' οδόν. Στην πορεία εγκαταλείφθηκε το όραμα του Ευρωπαϊκού προσανατολισμού, που διευκόλυνε εν μέρει τις τωρινές εξελίξεις, εξουδετερώθηκε κάθε πηγή αμφισβήτησης στο εσωτερικό, ενώ στο εξωτερικό η καταρράκωση των παγκόσμιων θεσμών και η ανάδειξη πολυπολικού συστήματος ισχύος ευνοούν την ανεξέλεγκτη δράση του. Για να τον αντιμετωπίσει η Ελλάδα κι αυτόν αλλά και την όποια επόμενη κατάσταση, οφείλει να σχεδιάσει δυναμικά και μακροπρόθεσμα τους στόχους της, με εθνική ενότητα, αυτοπεποίθηση και σιδερένια πυγμή.

Γρηγόριος Παναγάκος, PhD., μέλος του ΙΗΑ.

[INTERNATIONAL HELLENIC ASSOCIATION.](https://professors-phds.com/)

Πηγή : [https://professors-phds.com/.](https://professors-phds.com/)